

Розрахунок втрати якості хутряних виробів можна здійснити залежно від наявних даних із врахуванням терміну експлуатації або виходячи з показників товарного стану та наявності дефектів [3].

Одним із вагомих факторів, які повинен враховувати експерт під час оцінювання виробів із хутра, є врахування показника зносостійкості. Для кожного виду хутра він має свій показник (наприклад, для хутра видри — 20 сезонів; соболя — 12; норки — 10; песця, куниці — 7; каракуля, овчини — 6; лисиці, ондатри, нутрії — 5—5,5; білки та кролика стриженого — 4; кролика довговолового — 2; зайця — 0,8 [4].

Багато споживачів вважають, що виріб, який було придбано та який не експлуатували, але певний час неправильно зберігали (в полімерних пакетах, недостатня провітрюваність, невідповідність температури та вологості тощо) не змінює своєї споживчої привабливості, проте результат такого старіння проявлятиметься інтенсивніше у подальшому носінні виробу. Зазвичай в розпорядженні експерта відсутня інформація щодо перерахованих умов, тому доцільним є подання товарних чеків та інших документів, які підтверджують дату придбання виробу та дадуть змогу експерту проаналізувати більшу кількість факторів, що впливають на споживчу цінність досліджуваного виробу. Експерт особливу увагу має звертати на хутряні вироби, які піддавали хімічному чищенню або фарбуванню.

Визначати рівень якості хутряного виробу пропонують за таким алгоритмом.

1. Перевірка якості шляхом зовнішнього огляду та обмірювання виробу на столі у розправленому вигляді, звертаючи увагу на симетричність розміщення деталей (чи не перекошено повздовжні й поперечні шви; чи відповідає довжина та ширина розміру й зросту виробу; чи не вкорочено рукави, правильність їх вкачування; чи правильно вшито комір, манжети, права і ліва пілочки; чи не перекошено підкладку, чи відповідає її колір верху виробу; чи виконано з'єднувальні шви правої та лівої пілочок без перекоосу, пропусків і захоплення в шов пучків волосся).
2. Перевірка правильності підбирання та розміщення шкурок за довжиною, густотою, формою волоссяного покриву та його забарвлення, товщиною шкіряної тканини (вона має бути м'якою, пластичною, добре просушеною, рівною, без жирових плям і огрубілих ділянок).

3. Усі деталі верхньої частини виробу повинні бути виготовлені з більш густоволосих і щільних шкурок, нижньої — із менш щільних і більш рідких шкурок однакової сортності. Хутряний виріб повинний бути м'яким, блискучим, його волосся — доволі густим і шовковистим. Хутро повинно міцно триматися при пощипуванні.
4. Діри, плішини, витерті або горілі місця повинні бути приховані шляхом прорізування та приставлення якісного хутра без порушення правильності симетричної форми шкурки.
5. Вставки й приставки повинні співпадати за якістю та кольором волоссяного покриву з основною частиною шкурок, бути непомітними зі сторони волоссяного покриву.
6. Перевірити виріб на відповідність сертифікату якості та показники маркування.
7. Хутряний виріб має містити ярлик, на якому зазначено логотип підприємства-виробника, його адресу, розмір виробу, фасон (для комірців), модель (для одягу, головних уборів), вид напівфабрикату, групу дефектів, колір, сорт, артикул і дату випуску. Крім товарного ярлика, до виробів додають контрольний ярлик, на якому зазначають розмір, вид хутра, групу дефектів, дату виготовлення виробу [4, 5].

Отже, під час проведення судово-товарознавчої експертизи хутряних виробів судовий експерт повинен враховувати вид і якість готових хутряних виробів, встановити види дефектів (особливо досліджуючи вироби, що були в експлуатації).

Список використаних джерел

1. Класифікація і асортимент хутряних товарів. URL: https://studopedia.su/5_18111_klasifikatsiya-i-asortiment-hutryanih-tovariv.html (дата звернення: 17.02.2021).
2. Стандартизація і сортування сировини. URL: <https://buklib.net/books/28381> (дата звернення: 17.02.2021).
3. Желавська О. О. Розрахунок втрати якості непродовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів, який використовується при проведенні товарознавчих досліджень : метод. рек. Київ, 1999. 43 с.
4. Байдакова Л. І. Товарознавство. Непродовольчі товари: взуттєві і хутряні вироби : підручник. Київ : Вища шк., 2007. 183 с.
5. Експертиза хутряних виробів. URL: <https://lektsii.org/1-79830.html> (дата звернення: 17.02.2021).

М. О. Журавльова,

кандидат психологічних наук, завідувач відділу психологічних та інших досліджень Одеського НДІСЕ,

викладач Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1569-5119>,

e-mail: zhuravleva.m.o@gmail.com

ПОМИЛКИ В ОПИТУВАННІ ДИТИНИ

Анотація. Розглянуто помилки, яких припускаються психологи, слідчі, судді та інші допитувачі/опитувачі дітей та неповнолітніх під час проведення судової психологічної експертизи, слідчих дій, судового розгляду справ (надмірний формалізм, порушення фізичних меж, надлишкова активність, «погані» запитання тощо).

Ключові слова: опитування дитини, допит неповнолітніх, помилки у проведенні допиту.

Abstract. The article deals with the mistakes made by psychologists, investigators, judges and other interrogators/interviewers of children and minors during forensic psychological expertise, investigative procedures, court

proceedings. An excessive formalism, violation of physical boundaries, excessive activity, «bad» questions etc. are examined among the mistakes. The causes of specific mistakes, ways of their preventing are reviewed.

Keywords: *child questioning, interrogation of minors, mistakes during interrogation.*

Аннотація. *Рассмотрены ошибки, допускаемые психологами, следователями, судьями и другими специалистами, допрашивающими/опрашивающими детей и несовершеннолетних при проведении судебной психологической экспертизы, следственных действий, судебного рассмотрения дел (чрезмерный формализм, нарушения физических границ, излишняя активность, «плохие» вопросы и др.).*

Ключевые слова: *опрос ребенка, допрос несовершеннолетних, ошибки в проведении допроса.*

Поміж фахівців, які беруть участь в опитуванні/допиті дітей, вкрай мало тих, що здатні уникнути помилок. Слушна методика опитування дітей, яка дала б змогу навчатися психологам, соціальним робітникам, слідчим, суддям та іншим фахівцям, на сьогодні в Україні відсутня. Джерела у психологічній літературі мають окремі рекомендації, які важко втілити у реальну практику.

У своїй роботі автор зустрічається з дітьми як експерт-психолог, що проводить опитування в межах експертизи, та як спеціаліст-психолог, що супроводжує допит дитини слідчим або суддею. Цей досвід дав змогу проаналізувати найпоширеніші помилки у процесі опитування дитини, яких припускаються фахівці, що беруть участь в опитуваннях і допитах дітей.

1. Помилка надмірного формалізму — це виконання професійних обов'язків без урахування вікових особливостей допитуваного. Наприклад, розпочинаючи допит, слідчий звертається до дівчинки 13 років, постраждалої від сексуального злочину, гучно й суворо: «Вам відомо, у межах якого кримінального провадження проводиться допит? За якою статтею Кримінального кодексу України? Вам зрозумілі Ваші права?». Підліток ніяковіє, відповідає, дивлячись у підлогу, починає робити самозаспокоїливі рухи. Вбачається, що часто слідчому (або судді) важко вийти з ролі «карателя» та спілкуватися з неповнолітнім допитуваним у рольовій позиції чужого та дружнього дорослого.

2. Помилка надмірної активності. Це надмірна активність у встановленні первинного контакту, коли під час допиту не враховують індивідуальні особливості дитини. Так, сором'язливому та інтровертованому підлітку дуже важливо звикнути до самого процесу допиту. У буквальному сенсі звикнути до приміщення, людей, які знаходяться в ньому, стільця, на якому він сидить. У контакт з таким підлітком необхідно входити обережно, розпочинаючи від невербальних сигналів його підтримки. Наприклад, зустрітися поглядом та доброзичливо посміхнутися, але в жодному разі не розпочинати «завалювати» дитину формальними запитаннями, на кшталт: «А де ти навчаєшся? Який предмет у школі подобається?». За своєю суттю ці питання не є «поганими», але вони повинні бути доречними (не повинні використовуватися на стадії «входження та звикання» дитини до ситуації допиту), повинні

ставитися зі справжньою зацікавленістю, а не бути такими, що промовляються «для галочки».

Надмірну активність у встановленні контакту та веденні допиту важко відділити від помилок у змісті питань, тому що прискорення входження до контакту завжди породжує пусті та недоречні запитання.

3. Помилка «поганих» запитань, до яких належать необмірковані швидкі, закриті (або альтернативні) та навідні запитання. Необмірковані швидкі — це коли опитувач пришвидшує процес допиту, лякається пауз та запитує про будь-що, тому промовляє запитання, які не мають зв'язку з попередніми (запитання «зі стелі»), або не мають цінності для побудови допиту (є пустими або зайвими). Необмірковані закриті або альтернативні — це запитання, що з'явилися раніше необхідного строку, тобто до появи відкритих запитань за темою. Якісна побудова допиту — це коли закриті та альтернативні запитання з'являються виключно після багатьох спроб отримати інформацію через відкриті запитання. Описуючи цю помилку, особливо підкреслюють необміркованість, тому що передбачається, що здебільшого допитувач/опитувач здатен поставити правильне відкрите запитання, якщо надасть час на обмірковування. Навідні — це будь-які запитання, що вже містять відповідь або її частину.

Слова та мовчання у діалозі мають таке саме співвідношення, як матерія та антиматерія у побудові всесвіту. Тобто паузи під час допиту не є витратами часу, вони є такою самою важливою його тканиною, як і висловлювання.

Для запобігання помилок надмірно швидкого контакту та «поганих» запитань, виводимо правило мовчання та якості запитань: «Не знаєш, як запитати, — мовчи й обмірковуй. Не знаєш, що говорити, — зроби паузу. Паузи мають самоцінність. Пусті, швидкі та навідні запитання руйнують допит, паузи — ніколи. Кожне запитання має бути обміркованим та доцільним».

4. Помилка порушення фізичних меж. Цієї помилки часто припускаються емпатійні допитувачі/опитувачі, що намагаються втішити або підбадьорити дитину, торкаючись її (гладять по спині, торкаються плеча тощо). Водночас торкнутися людини без її дозволу є неприпустимим механізмом впливу на її поведінку та емоційний стан. Якщо у допитувача виникає бажання фізичного контакту, єдиною правильною реакцією на такий свій поклик буде вербалізація свого бажання. Наприклад, звернутися до дитини з такими послідовними запитаннями: «Зараз я відчуваю бажання заспокоїти тебе. Що я можу зробити, щоб допомогти тобі? Чи можу я взяти тебе за руку? Чи буде це доречним?». Такі запитання, швидше за все, будуть незвичними для дитини, але вони, з одного боку, демонструватимуть повагу опитувача до дитини та до її меж (що особливо важливо для дітей аутичних, інтровертованих, постраждалих від сексуальних злочинів тощо), з іншого — налаштованість опитувача на емоційний стан дитини, його чуйність.

Іноді трапляється, що побачивши емоції, слідчий намагається якомога швидше них позбутися. У нашій культурі, на жаль, існує страх прояву емоцій. Ми не

дозволяємо цього собі й заперечуємо їх появу в інших. Водночас емоції — це так само тканина розповіді опитаного. Емоційний компонент свідчить про наявність спогадів, справжніх переживань травмального досвіду.

5. Помилка звинувачення — це використання запитань, які містять обвинувальну позицію («Чому ти не звала на допомогу?», «Ти могла його відштовхнути в цей момент, що тобі завадило?»). Питання мотивів поведінки є вкрай складними. Уточнення того, що спонукало чи призвело до певних наслідків, слід вивчати дуже обережно. Часто навіть доросла людина не усвідомлює мотиви своїх дій, думок і почуттів, водночас дійсні мотиви можуть бути не такими, якими вони здаються людині [1]. Натомість дитині складніше усвідомити мотиви своєї поведінки.

6. Помилка недопустимого знання — це використання опитувачем інформації, яку він отримав раніше (до початку опитування або допиту). Практика свідчить, що навідні запитання є найбільш руйнівною помилкою для отримання якісного доказу — показань дитини. Водночас п. 6. ст. 352 КПК України забороняє використання навідних запитань під час допиту [2].

На погляд автора, правильною буде позиція, коли опитувач приступає до опитування в позиції табула раса (з латин. *Tabula rasa* — вискоблена (чиста) дошка). У такому випадку він має «плести тканину допиту», використовуючи виключно інформацію, отриману від дитини тут і зараз. Якщо слідчий вже допитував дитину або має

інформацію про розвиток подій із матеріалів кримінального провадження, то він нібито утримує у своїх руках декілька ниток, що не складно переплутати. Коли психолог (інший опитувач) не знайомий з обставинами подій, він має у руках лише одну нитку, якою він рухається за розповіддю дитини. Незнання — це шлях запобігання появи навідних запитань.

Автор вважає, що фахівці, які під час виконання своїх професійних обов'язків беруть участь в опитуваннях/допитах дітей, повинні проходити обов'язкову спеціальну підготовку для опанування навичок цього процесу. В Україні має існувати загальна методика опитування дітей, рекомендована законодавцем, що міститиме детальну поетапну інструкцію з описом умов проведення, можливих помилок, ризиків, прикладів опитування тощо. У подальшому таку методику можна покласти в основу окремих інструкцій для органів дізнання, суду, слідства, виконавчих органів, органів опіки та піклування, інших фахівців, яких задіюють в опитуваннях та допитах неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Фромм Э. Бегство от свободы. Москва : Академический проект, 2008. 256 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9—10, 11—12, 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 24.02.2021).

Р. О. Заверико,

аспірантка Інституту економіки та права Класичного приватного університету, м. Запоріжжя, Україна,
e-mail: zaverikoruslana@gmail.com

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ВІКУ ДОКУМЕНТА

Анотація. Описано методи, що існують, встановлення часу виконання записів та інших реквізитів документа, одночасності або різночасності виконання окремих частин (реквізитів) документів.

Ключові слова: реквізити документа, давність виконання документа, абсолютний вік документа, відносна давність виконання реквізитів документа, методи.

Abstract. The article describes the existing methods of setting the execution time of records and other details of the document, the simultaneity or diversity of execution of individual parts (details) of documents.

Keywords: details of the document, prescription of execution of the document, absolute age of the document, relative prescription of execution of requisites of the document, methods.

Аннотация. Описаны существующие методы установления времени выполнения записей и других реквизитов документа, одновременности или разновременности выполнения отдельных частей (реквизитов) документов.

Ключевые слова: реквизиты документа, давность исполнения документа, абсолютный возраст документа, относительная давность выполнения реквизитов документа, методы.

Розслідування багатьох видів злочинів (особливо господарських і посадових) часто стикається з необхідністю

встановлення часу виготовлення певного документа. Завдання встановлення давності виконання документа або його фрагментів може бути вирішено шляхом визначення їхнього абсолютного віку або відносної давності виконання текстів, підписів, відбитків печаток та інших фрагментів документа.

Нині універсальна методика визначення абсолютного віку документа відсутня. Переважно експертне рішення цього питання залежить від характеру власне документа (рукописний, виготовлений за допомогою знакодрукуювальних апаратів, друкарський тощо), використаних для його виготовлення матеріалів (папір, засоби друку, барвники для нанесення тексту або реквізитів — відбитків печаток, штампів та ін.) та умов зберігання документа.

Визначаючи абсолютний вік документа, встановлюють час його виготовлення (складання). Рішення завдання з визначення абсолютної давності виготовлення документа засновано на розгляді документа як системи ознак, що виокремлюють певний період часу. Ці ознаки можуть виявитися у специфіці змісту документа і його окремих реквізитах, структурно-розмірних характеристиках штрихів від письмового приладу, тимчасових змінах матеріалів письма у певний період, особливостях складу і властивостях матеріалів письма.